

Jaloezie of ratio?

Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Deze volkswijsheid komt onweersstaanbaar bij me op wanneer ik kijk naar de jongste plannen van het kabinet met betrekking tot de inkomstenbelasting voor gehuwde twee-verdieners. De voorgestelde wijziging laat zich als volgt samenvatten.

In 1982 werd bij een twee-verdienersgezin de gehuwde man belast volgens tariefgroep 4 en de gehuwde vrouw volgens tariefgroep 1. Bij de ene groep is de belastingvrije som f. 12.716 en bij de andere groep f. 2.549. In 1983 stelt men voor beide partners te behandelen als een „jongere ongehuwde” volgens tariefgroep 2 met elk een belastingvrije som van f. 7.381. Het netto effect zal meestal zijn dat de belasting van het huishouden omhoog gaat en dat het werken van de gehuwde vrouw onaantrekkelijker wordt voor het huishouden.

Deze feiten zijn in de pers al breed uitgemeten en met name vanuit emancipatoire kringen bekritiseerd. Uit de kring der fiscale wetenschap hoort men echter weinig kritiek. Toch is mijns inziens de hele operatie bedenkelijk vanuit één van de centrale beginselen der belastingwetenschap, namelijk *het draagkrachtbeginsel*. In 1973 is dit beginsel hét argument geweest voor het invoeren van de gescheiden belastingheffing op het arbeidsinkomen van man en vrouw. Men stelde toen dat „een belangrijk deel van het kosten besparende effect van de huishoudelijke arbeid van de vrouw wegviel indien zij buiten haar huishouden betaalde arbeid verricht” 1). Deze draagkrachtvergelijking vond toen plaats tussen een één-verdiener- en een twee-verdienersgezin met hetzelfde huishoudinkomen, zeg f. 70.000.

In de huidige context schijnt de belastingwijziging niet meer te berusten op een draagkrachtvergelijking van gezinnen met gelijk gezinsinkomen maar op een vergelijking van het twee-verdienersgezin met het één-verdienergezin met als gezinsinkomen het inkomen van de hoofdkostwinner in het eerste gezin. Stel dat de man f. 40.000 en de vrouw f. 30.000 inbrengt in het twee-verdienersgezin, dan neigt men er nu toe dit te vergelijken met het één-verdienergezin met f. 40.000 inkomen. Sociologisch gezien is deze vergelijking niet vreemd;

beide gezinnen bevinden zich in dezelfde sociale klasse. Qua draagkracht is er echter geen enkele reden voor deze vergelijking en ligt slechts de vergelijking met een één-verdienergezin met f. 70.000 voor de hand.

De huidige jacht op de dubbele inkomens(huishoudens) is volgens mij ten minste voor een deel terug te voeren op de goedkope jaloezie van één-verdieners die moeilijk de inkomensverschillen kunnen verkroppen die ontstaan in hun eigen straat, hun eigen familie enz. Het zelfde onlustgevoel leidt tot de kreet „één baan per gezin”.

De vraag is nu of er redenen zijn om draagkrachtverschillen tussen beide huishoudtypen aan te nemen. Er lijken minstens drie factoren te zijn:

- de kosten van de vervanging van de huisvrouw, die uiteraard sterk oplopen met het kindertal;
- de psychische kosten voor de werkende vrouw die ontstaan doordat zij niet bij haar eigen kinderen kan zijn, en minder vrije tijd voor haar zelf heeft;
- de psychische „disutility” die kan samengaan met de aard van het werken buitenshuis. Vrouwen uit hogere klassen hebben vaak bevredigend werk, maar voor de meerderheid van caissières, vrouwen die aan de lopende band werken, verkoopsters en werksters is de werkelijkheid vaak minder vrolijk.

Een en ander leidt er toe dat vanuit het draagkrachtbeginsel er alles voor te zeggen is het gezin dat 40 uur arbeid nodig heeft voor een inkomen van x gulden zwaarder te belasten dan een gelijksoortig gezin dat er 80 uur voor moet opofferen. Een en ander impliceert dat er geen reden is het twee-verdienersechtpaar extra te belasten, behalve indien gerechtvaardigd door het draagkrachtbeginsel. De operationalisatie van dit beginsel is een moeilijke zaak omdat de kosten van vervanging van de huisvrouw (en moeder!) moeilijk te schatten zijn, terwijl psychische (dis)inkomenscomponenten nog moeilijker te evalueren zijn. De schattingen van mevrouw Bruyn-Hundt 2) ten onzent, van Gronau 3) en van Buyze, Van Praag en Spit 4) geven echter aan dat deze bedragen aanzienlijk

zijn (veel meer dan f. 1.600 per jaar zoals geschat door de Commissie-Hofstra in 1968), en dat de huidige belastingtarieven al geen adequate compensatie geven. In het SWOKA-rapport worden tentatieve schattingen gegeven voor de voor draagkrachtverschillen benodigde belastingcorrectie. Bij een netto huishoudinkomen van f. 40.000 (zeg f. 50.000 bruto) variëren deze van ca. f. 7.400 voor een kinderloos gezin tot ca. f. 13.000 voor een gezin met 4 kinderen. Een belangrijke, zij het niet totale, oplossing van het probleem is het aftrekbaar maken als verwervingskosten van alle kosten die aantoonbaar worden veroorzaakt door het werken van de vrouw. Wij denken hierbij in het bijzonder aan huishoudelijk personeel, crèches, oppaskosten en eventueel een gedeeltelijke auto-kostenaftrek.

Hiermee wordt het invoeren van forfaitaire belastingvrije voet waarschijnlijk overbodig. In de tweede plaats zouden zo talrijke deeltijdbanen in het huishoudelijk circuit worden geschapen, waarvoor speciaal vrouwen in aanmerking komen. Tevens zou een omvangrijk zwart circuit, waarover het geen bon ton is te spreken, namelijk dat van werksters enz., boven water worden gehaald.

1) Nota *Op weg naar gelijke behandeling voor de loon- en inkomstenbelasting van de (werkende) gehuwde vrouw en haar man, en van deelgenoten aan vormen van samenleving en samenwonen*, Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15 835.

2) M. Bruyn-Hundt, *Onbetaald werk in het internationaal inkomen*, *Intermediair*, jg. 14, blz. 29-31.

3) R. Gronau, *Home production - a forgotten industry*, *Review of Economics and Statistics*, 1980, jg. 62, blz. 408-416.

4) J. Buyze, B.M.S. van Praag en J.S. Spit, *Een benadering van de waarde van huishoudelijk werk*, SWOKA, interim rapport 5, 's-Gravenhage, 1982.